

Gjenoppdagelse av Vestlandets kalktradisjoner

*25 eksperimentelle brenninger for restaurering
2017-2022*

Per Storemyr

De «fire store» kalkregionene i gamle Norge

1. Oslofeltet (kalkstein)
2. Sunnhordland (marmor)
3. Møre (marmor)
4. Trøndelag (marmor)

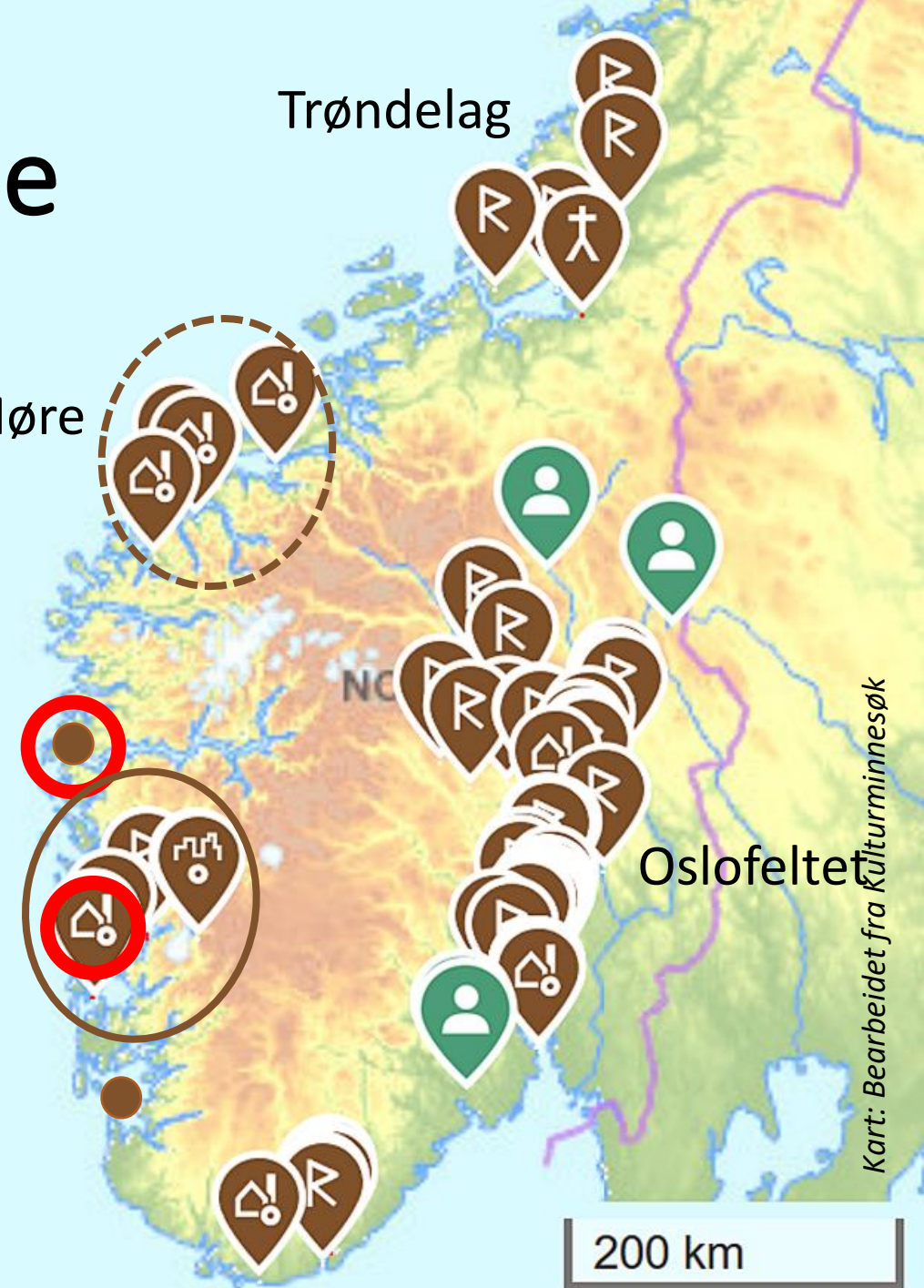
➤ Et resultat av regional geologi

Sunnhordland

Møre

Trøndelag

Oslofeltet

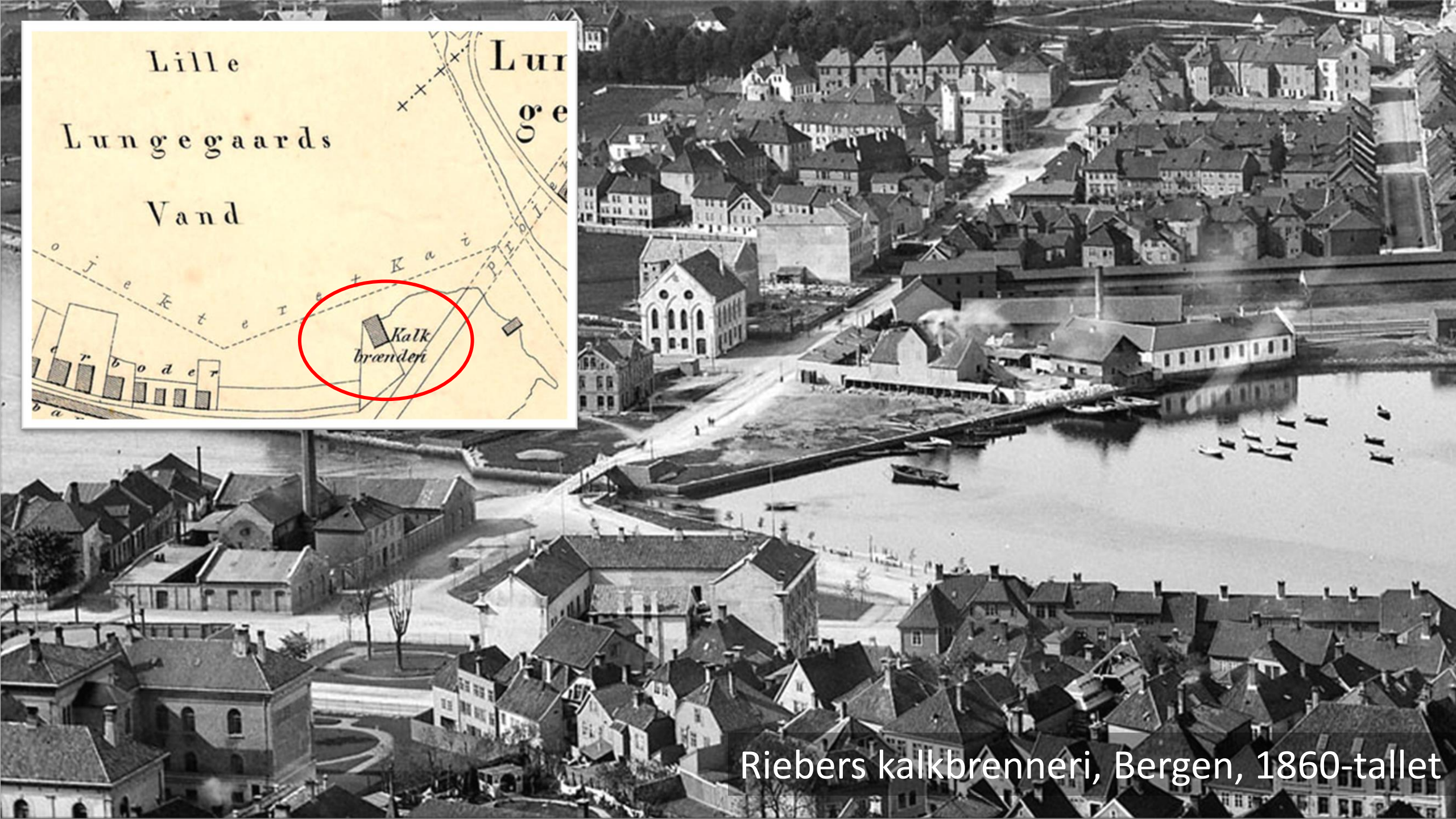
200 km

Odda smelteverk 1956:
Markerer at kalkbrenning
på Vestlandet langsomt
går mot slutten

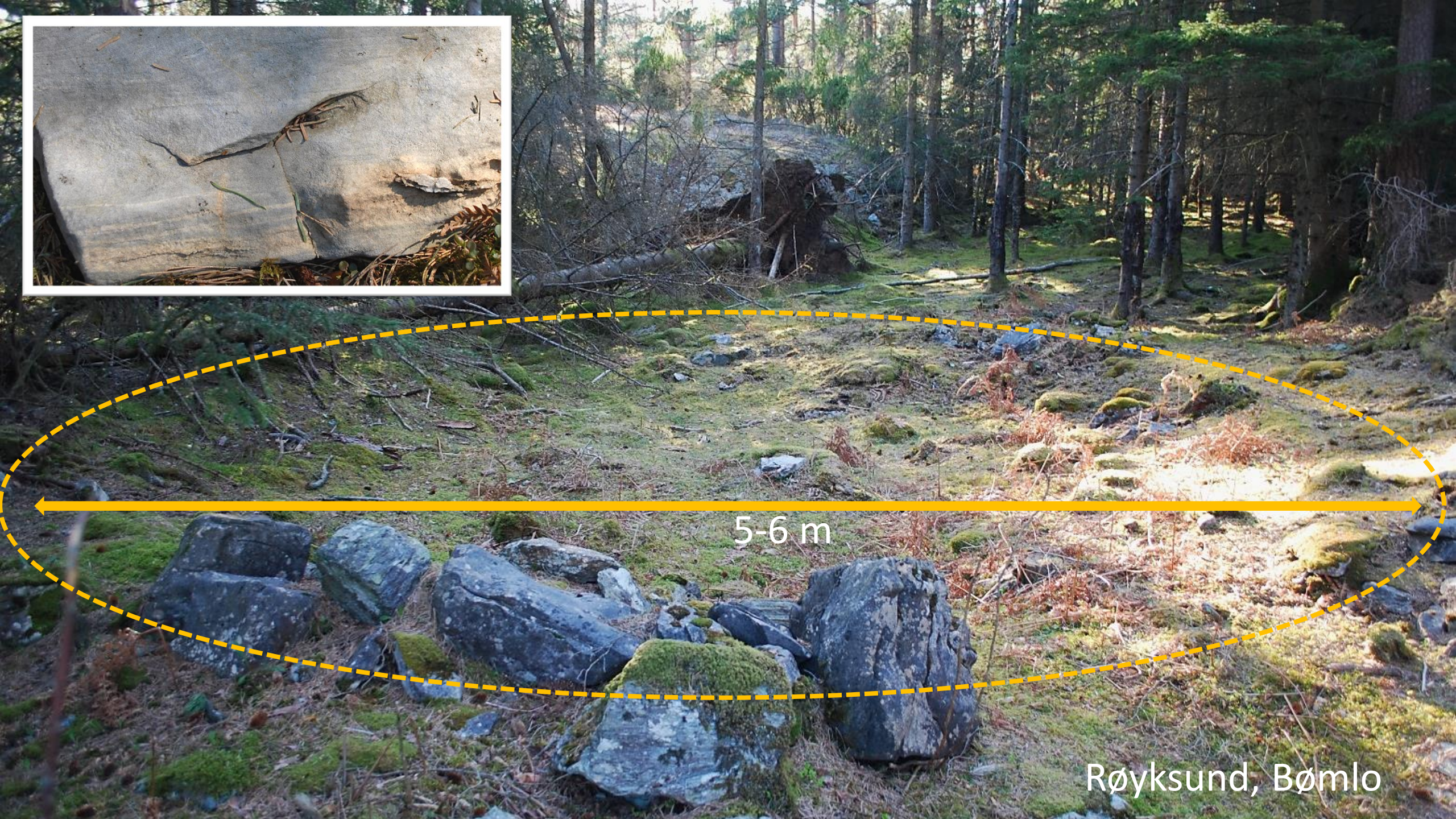
Skaftå kalkbrudd, Osterøy

Riebers kalkbrenneri, Bergen, 1860-tallet

Moster gamle kirke, kalk i Mosterhamn

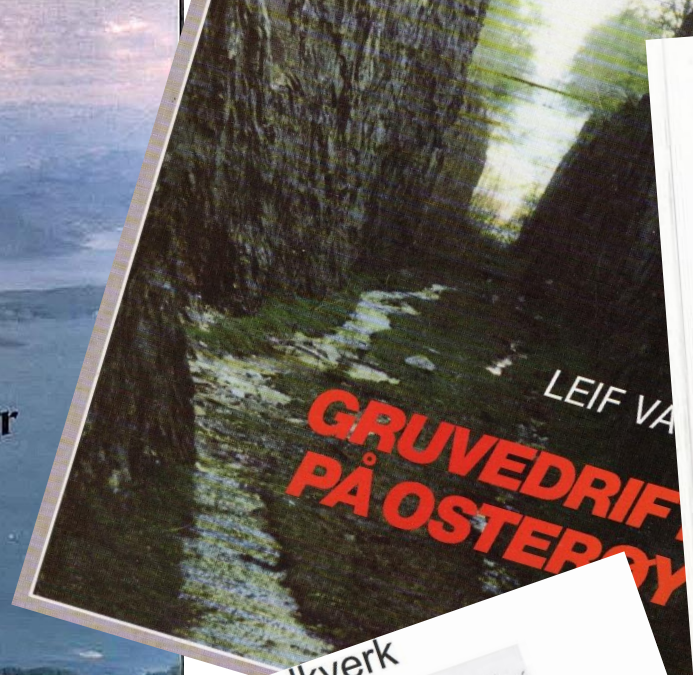
5-6 m

Røyksund, Bømlo

Kalkbrenning på Huglo

– gamal næring i mange hundre år

HUGLO BYGDELAG 1999

Flakke Kalkverk

Teikning av Helge Lavik.
Artikkelforfattar Olav Skjellevik

I traktene rundt Flakkavågen og på Skorpo har me ein natur
Hetiello, Skorpo og Laukhammar. Dessutan på øyene Anug
Her har det vorte brote kalkstein og marmor frå middelalder
Tysnes og Stord til sørste delen av Bømlo er det eit kalks/
millionar år sidan.

Kalksteinen og marmoren (omdanna kalkstein) vart til i eit
desse dyra døyde, vart kalkskala alt på botnen. Sidan ko
og vart fast fjell.
Skorpetveit kalk på Bergenhus, i
-illing.

Skrift nr. 10

ISBN 82-91337-09-8
ISSN 0800-1855

Anders M. Heltzen

Bergverksdrift på Sunnmøre i gammel og ny tid

Kongsberg 1996

BERGVERKSMUSEET

Hovden, Sunnmøre

Magerholm, Sunnmøre

Selja

Mariakirken

Moster

Avaldsnes

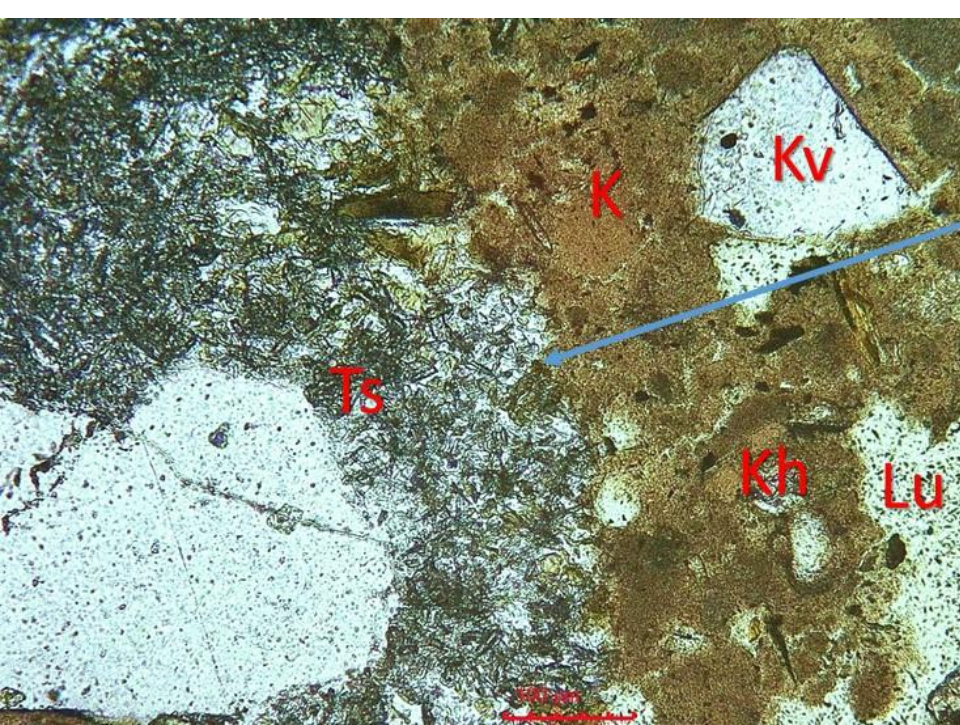

Vik

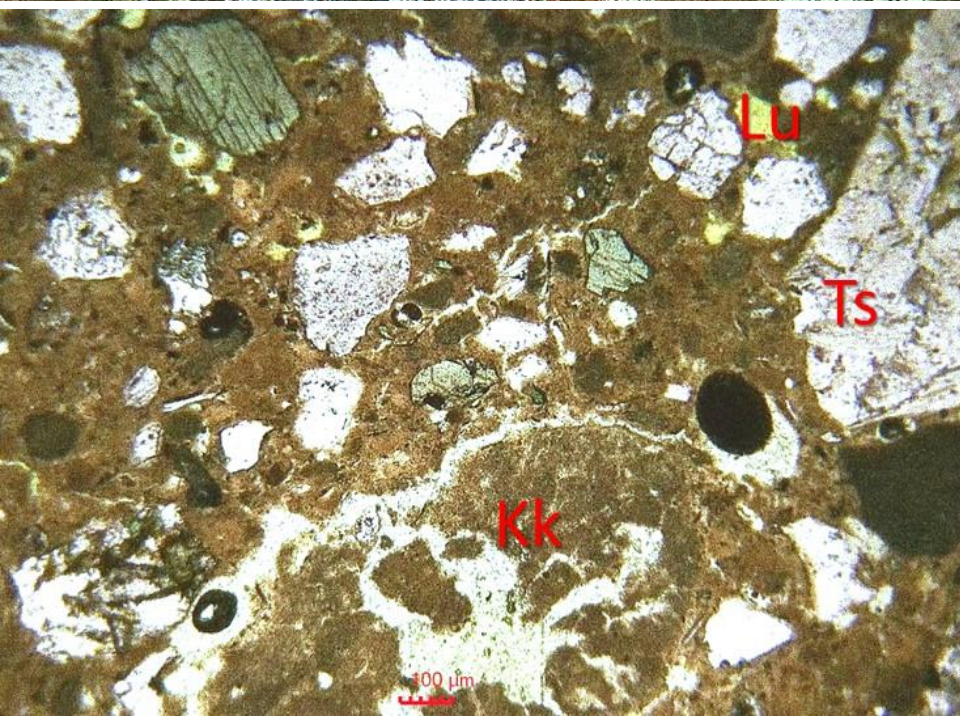

Moster gamle kirke

Historiske vestlandsmørtler - typiske egenskaper

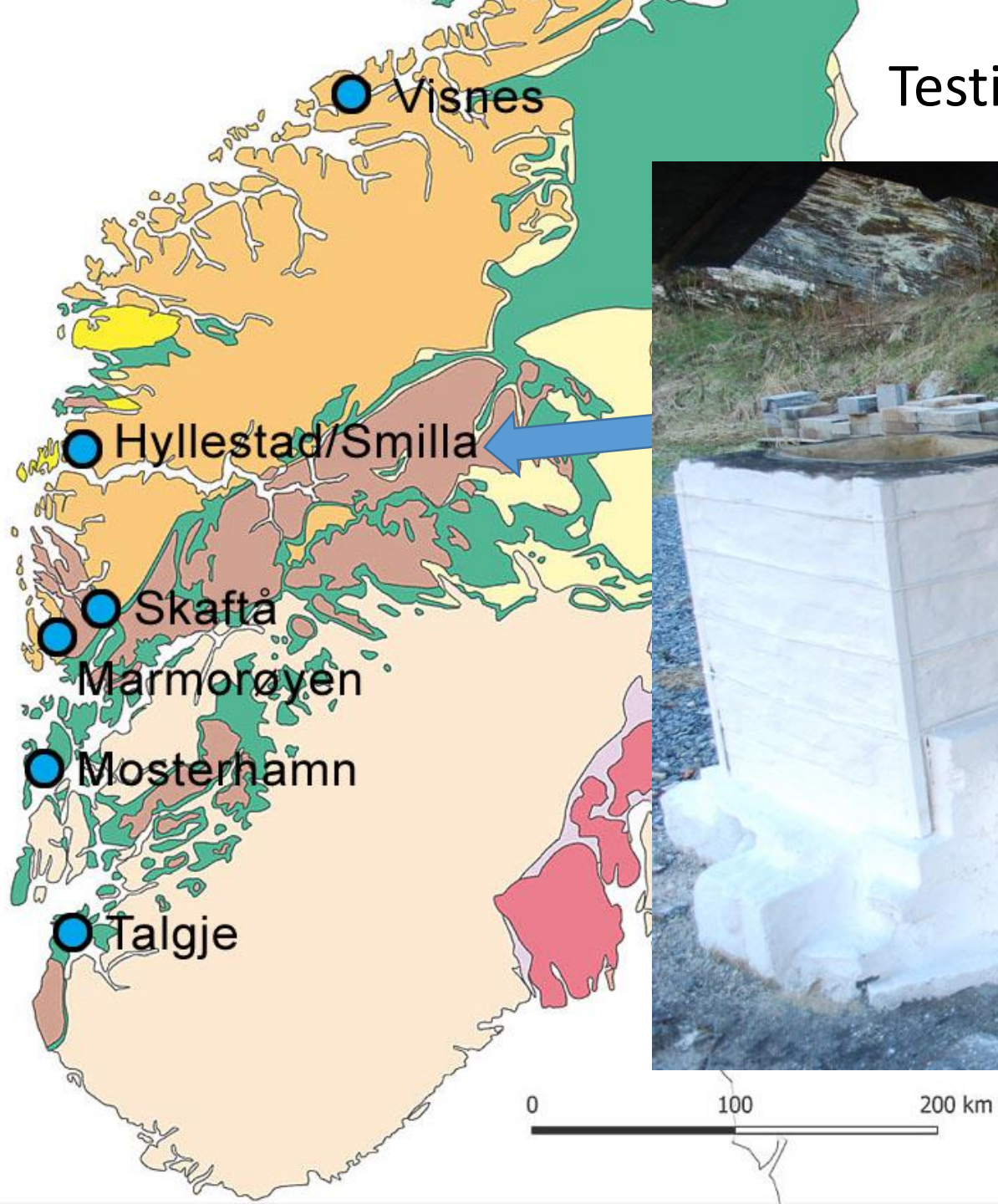
- Noen klare hydrauliske faser
- Kalken har etset seg inn i tilslagskorn og skapt økt styrke (her gneis/ glimmerskifer)

- Lys kalkpasta
- Marginalt mørkere kalkkorn
- Lite porer
- Svinnsprekker
- Normal natursand opp til 1 cm, vanligere til 0,5
- Nokså «vanlig» kalkmørtel fra MA

- Feite, ofte 1:1 eller feitere
- Mange underbrente kjerner (marmor), store og små (kan brukes til proveniensstudier)
- Svakt hydrauliske – urene marmor
- Hotmix, lokal sand – tilslag med minimalt fokus på kornstørrelse

Testing av 10 marmorer fra 7 gamle brudd...

... i kalkovnene i Hyllestad

Før brenning

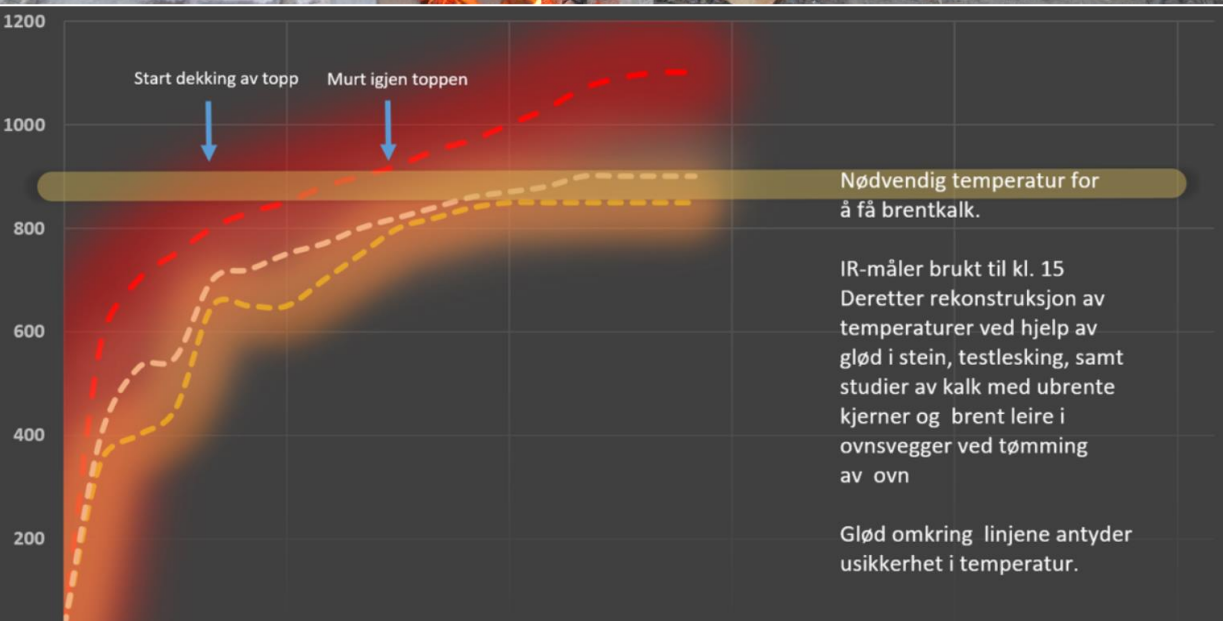

Etter 40 timer

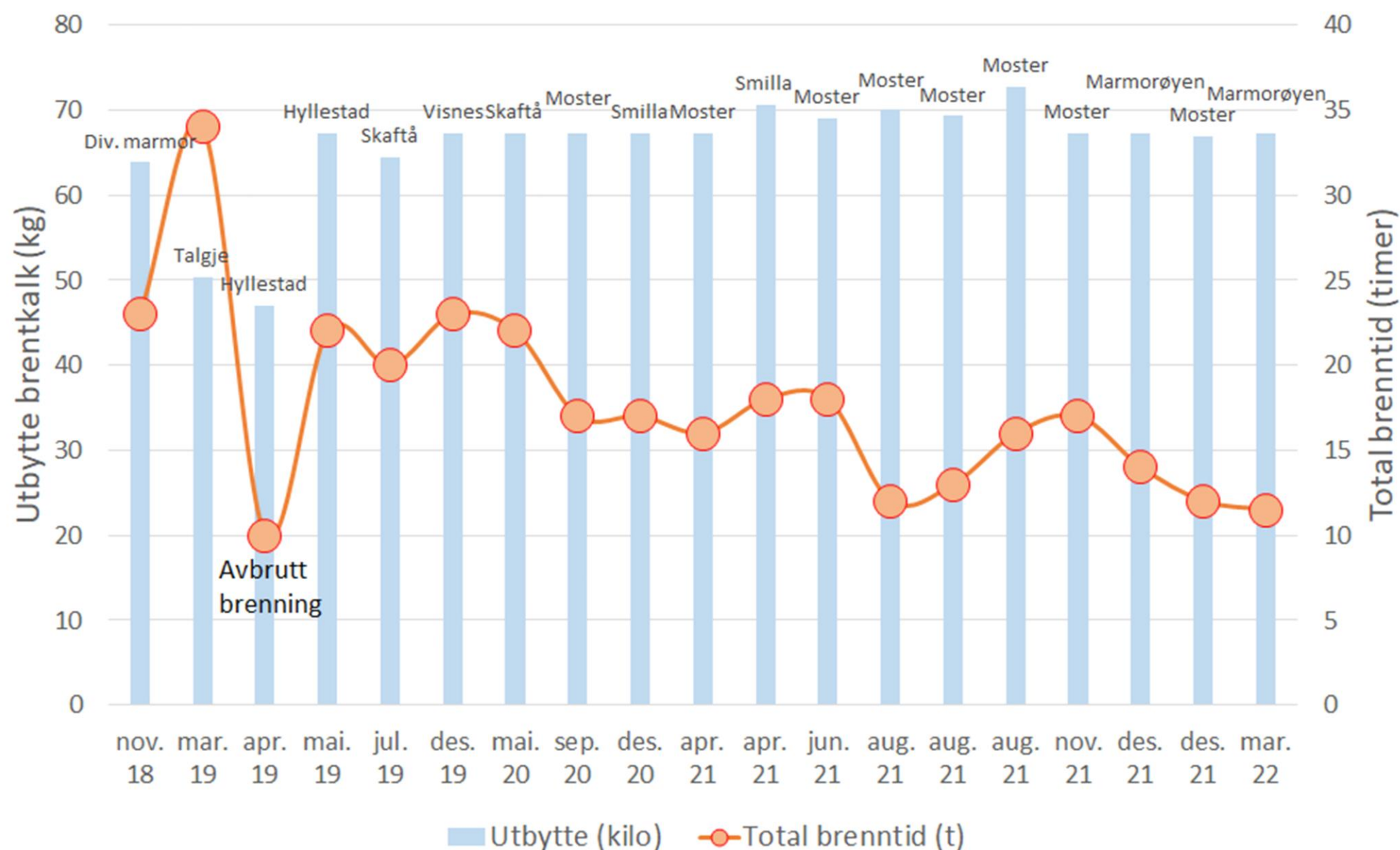

<https://agatunet.no>

Vesleovnen i Hyllestad - brenntid og utbytte brentkalk

Vekslende Marmorøyenmarmor

Grov Eidemarmor

Vanskeligheter ved brenning

Ved, vind, trekk og marmorkvalitet

Vanskeligheter ved lesking

Jo renere marmor, jo lettere (men grove kan bli kornet):

Hotmix: Fin- og middelskornet best egnet

Farge ved bruk

Hyllestadkalk

Smillakalk

Hyllestadkalk: Utmerket til fuging/spekking

Osterøykalk: Utmerket til slemming/hvitting

Brudd/ forekomster	Egenskaper	Vanlige farger/ strukturer	Kornings- grad	Vedbrenning vanskelighets- grad	Lesking, egenskaper	Farge brent/ lesket kalk	Hydrauliske egenskaper	Egnet til
Hyllestad	Dolomittisk marmor, <10% urenheter	Rosa, beige, gråhvit, båndet	Fin	Lett, holder formen	Langsom til rask, enkel	Lett beige til brunlig	Knapt-svake	Fuging, pussing
<u>Smilla</u>	Kalkspatmarmor?, <10% urenheter	Blågrå, gråhvit, båndet	Fin-middels	Lett, holder formen	Rask, enkel	Hvit til lett beige	Knapt-svake	Alt
Moster	Kalkspatmarmor, <10% urenheter	Gråhvit, blågrå, rosa, båndet	Fin-middels	Lett, holder formen	Rask, enkel	Hvit til lett beige	Knapt-svake	Alt
<u>Marmorøyen</u>	Kalkspatmarmor, <10% urenheter	Gråhvit, blågrå, båndet	Fin-middels	Lett, holder formen	Rask, enkel	Hvit til lys brunlig	Knapt-svake	Alt
<u>Skaftå</u>	Kalkspatmarmor, <10% urenheter	Hvit, massiv	Grov	Middels, pulveriserer	Rask, kornet, best våtlesket	Hvit til lett beige	Knapt-svake	Alt
Visnes	Kalkspatmarmor, <5% urenheter	Stort sett hvit, massiv	Grov-svært grov	Middels, pulveriserer	Rask, kornet, best våtlesket	Hvit	Knapt	Alt
Talgje	Svært uren kalkspatmarmor	Gråblå, finbåndet	Grov	Vanskelig, pulveriserer	Rask, noe kornet	Beige- brunlig	Svake?	Fuging
Kamskjell	Kalkspat, svært ren	Hvit m/brungrå overflate	Svært fin	Vanskelig, pakker seg	Langsom, kokende vann	Hvit	Trolig ikke	Slemming, hvitting
Stillehavs- østers	Kalkspat, ~1% urenheter	Hvit m/gråblå overflate	Svært fin	Svært vanskelig, pulveriserer	Langsom, kokende vann	Hvit	Potensielt svært svake	Alt

Testing av Mosterkalk

Kvarts og svake
hydrauliske egenskaper

Et stort mangfold i vestlandskalk - erfaringer

- Alle kalkene gode til sitt bruk, gitt godt håndverk
- Svakt hydrauliske til nær luftkalker, velg den som passer
- Farge fra brun til beige til «off white»
- *Klima på Vestlandet tørrere enn en tror: Uttørking pga. vind kan være et stort problem*
- *Spekking, pussing, slemming, hvitting: feit hotmix og «al fresco» – vått-i-vått – har gitt bra resultater*

Takk til alle som har
bidratt til forskning,
fest og finansiering
i 5 år!

